

Izabela Hasińska

Uniwersytet Przyrodniczy w Poznaniu

STATUS PRAWNY SPÓŁKI CYWILNEJ JAKO BENEFICJENTA POMOCY DLA ROLNIKÓW (ZAGADNIENIA WYBRANE)

1. WPROWADZENIE

Regulacja prawna spółki cywilnej jest zawarta w art. 860–875 ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny¹. Powstaje ona poprzez zawarcie umowy. Umowa spółki jest wielostronną czynnością podmiotów zobowiązujących się do osiągnięcia wspólnego celu gospodarczego. Dla zawarcia umowy spółki wymagane jest współdziałanie co najmniej dwóch stron. Jednakże w odróżnieniu od umów spółek handlowych nie ma ona charakteru typowej umowy kreacyjnej. Jej zawarcie, czy to w formie pisemnej czy ustnej, nie powoduje powstania nowego podmiotu, a np. wspólnicy spółki handlowej poprzez podpisanie umowy spółki powodują powstanie podmiotu wobec nich trzeciego – beneficjenta czynności fraudacyjnej. Osiąganie wspólnego celu przez wspólników zakładanej spółki handlowej ma dokonywać się już w ramach powołanej umową założycielską struktury organizacyjnej.

Mimo że unormowanie spółki cywilnej w Kodeksie cywilnym, stanowiącym fundamentalną regulację dla tej spółki, nie zmieniło się od wielu lat² i jest zawarte w stosunkowo niewielkiej liczbie przepisów, to jednak charakter prawny i konstrukcja tej spółki jawią się jako zagadnienia skomplikowane i budzące duże wątpliwości w nauce i orzecznictwie³. Kwestia charakteru prawnego stosunku spółki tak dawniej, jak i obecnie jest źródłem wielości poglądów co do całej konstrukcji spółki oraz motywem i inspiracją do poszukiwania coraz to nowych uzasadnień dla odrębności prawnej tego stosunku. Niejasny status spółki cywilnej wywołuje

---

¹ Tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 459, z późn. zm.

² Z zastrzeżeniem art. 874 § 2 k.c., który został wprowadzony przez ustawę z dnia 28 lutego 2003 r. – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. nr 60, poz. 535), zmiana weszła w życie z dniem 1 października 2003 r.

³ Zob. szerzej I. Hasińska, *Charakter prawny spółki cywilnej na tle historycznym i prawno-porównawczym*, Poznań 2016, s. 19 i n.

daleko idące konsekwencje, m.in. w zakresie ustalenia podmiotu uprawnionego do ubiegania się i do uzyskania płatności rolniczych. W zależności od przyjmowanego poglądu można tu wskazać zarówno na współników, współnika, jak i na spółkę.

W literaturze były już podejmowane rozważania w zakresie statusu prawnego spółki cywilnej. Jednakże za niesporną można jedynie uznać kwestię braku osobowości prawnej spółki cywilnej. Niektórzy autorzy dowodzą, że spółka cywilna jest organizacją i jednostką organizacyjną⁴, inni, że posiada zdolność prawną⁵ bądź „częściową” zdolność prawną⁶, jeszcze inni dowodzą, że jest ona tylko stosunkiem zobowiązaniowym – ale nietypowym⁷. Z tego względu nawet te same terminy są rozmaicie interpretowane, co utrudnia stosowanie prawa.

Zaprezentowane dotąd poglądy wymagają obecnie ponownej weryfikacji z uwagi na aktualne orzecznictwo administracyjne nadające spółce cywilnej podmiotowość w zakresie dopłat rolniczych⁸. Na gruncie ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności⁹ spółka cywilna została uznana za odrębny podmiot – producenta rolnego. Kwalifikacja ta wpływa na dotychczasowe ustalenia dokonane zarówno w teorii, jak i w praktyce prawa cywilnego. Wykracza poza tradycyjny podział podmiotów prawa na osoby fizyczne i osoby prawne oraz nadaje spółce cywilnej cechy zindywidualizowanej i konkretnej jednostki organizacyjnej.

Celem niniejszych rozważań jest podjęcie próby uporządkowania siatki pojęciowej w zakresie charakteru prawnego spółki cywilnej i wskazanie konsekwen-

---

⁴ J. Frąckowiak, *Konstrukcja prawna spółki cywilnej*, (w:) *Ars et usus. Księga pamiątkowa ku czci sędziego Stanisława Rudnickiego*, Warszawa 2005; *idem*, *Spółka jako podmiot gospodarczy. Podmiot gospodarczy – kilka uwag o konsekwencji wyodrębnienia tej kategorii podmiotów w prawie cywilnym*, Wrocław 1995; *idem*, *Przenoszenie własności i obciążanie nieruchomości w stosunkach pomiędzy spółką cywilną a jej współnikiem*, „Rejent” 1999, nr 2, s. 94; *idem*, *Jednostka organizacyjna jako substrat osoby prawnej i ustawowej*, (w:) W. Popiołek, L. Ogiegło, M. Szpunar, *Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana*, Kraków 2005; A. Herbet, *Spółka cywilna – konstrukcja prawna*, Warszawa 2008.

⁵ K. Korzan, *Spółka cywilna w kontekście praktyki notarialnej*, „Rejent” 1999, nr 10; J. Lic, *Warunki prawne uznania podmiotowości spółki cywilnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006, nr 3.

⁶ A. W. Wiśniewski, *Prawo o spółkach. Podręcznik praktyczny. Tom I. Wiadomości ogólne. Spółki osobowe*, Warszawa 1990; *idem*, *Uważaj na kodeks (2). Spółka jawna i spółka w organizacji – ulomne osoby prawne? Niejasności ulomności*, „Gazeta Wyborcza” 2001, nr 39.

⁷ I. Hasińska, *Charakter prawny...*, s. 19 i n.

⁸ Np. wyroki Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia: 14 sierpnia 2012 r., III GSK 656/11, LEX nr 1219236; 22 sierpnia 2012 r., II GSK754/11, LEX nr 1218388; 19 września 2012 r., II GSK 1070/12, LEX nr 1218382 i Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach z dnia 27 sierpnia 2014 r., III SA/GI 114/14, LEX nr 1513643 oraz w Warszawie z dnia 19 października 2016 r., VIII SA/Wa 114/16, LEX nr 2149013.

⁹ Tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1853 (dalej: ustawa o krajowym systemie ewidencji producentów).

cji związanych z danym stanowiskiem. Dla realizacji przyjętego celu najpierw zostaną poddane analizie poszczególne pojęcia wyznaczające ramy tematu, takie jak: organizacja, jednostka organizacyjna, zdolność prawna, producent rolny oraz tryb dochodzenia płatności rolniczych. Istotne pozostaje również wskazanie przepisów decydujących o statusie prawnym danego podmiotu. Na tej podstawie będzie możliwe sformułowanie oceny. Z uwagi na ograniczone ramy artykułu niniejsze rozważania mają charakter bardziej syntetyczny, a analizie zostaną poddane jedynie wybrane aspekty podjętego tematu.

2. STATUS SPÓŁKI CYWILNEJ

W aktualnym orzecznictwie sądów administracyjnych przyjmuje się, że spółka cywilna jako jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej może być uznana za odrębny podmiot – producenta rolnego¹⁰. Natomiast w orzeczeniach sądów cywilnych konsekwentnie podkreśla się, że spółka cywilna nie jest jednostką wyodrębnioną od jej wspólników. „Spółka cywilna” to tylko jedna z umów nazwanych regulowanych przez Kodeks cywilny, bez własnej osobowości i zdolności prawnej, nieposiadająca ani własnych organów, ani własnego majątku¹¹.

W teorii i praktyce prawa cywilnego status prawny spółki cywilnej przeszedł pewną ewolucję. Tytułem przykładu można wskazać na próby upodmiotowienia spółki cywilnej i wyodrębnienia jej od grona wspólników, jakie były podejmowane głównie na tle nieobowiązującej już ustawy z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej¹². Poprzez jej art. 2 ust. 2 ustawodawca wprowadził do systemu prawnego instytucję podmiotu gospodarczego¹³. Podmiotem prowadzącym działalność gospodarczą, „podmiotem gospodarczym” była osoba fizyczna, prawna, a także jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej utworzona zgodnie z przepisami prawa, jeżeli przedmiot jej działalności obejmował prowadzenie działalności gospodarczej. Kolejnych argumentów w kwestii odrębności prawnej stosunku spółki dostarczała ustawa z dnia 24 maja 1989 r. o rozpatrywaniu przez sądy spraw gospodarczych¹⁴, która dodała do Kodeksu

¹⁰ Zob. orzeczenia przywołane w przyp. 8.

¹¹ Zob. np. uchwała Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 2002 r., III CZP 67/02, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna” 2003, nr 7–8, poz. 102; uchwała z dnia 31 marca 1999 r., III CZP 111/95, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna” 1996, nr 5, poz. 63.

¹² Dz.U. nr 41, poz. 324, z późn. zm.

¹³ Zob. szerzej I. Hasińska, *Charakter prawny...*, s. 143 i n.

¹⁴ Tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 723.

postępowania cywilnego (nieobowiązujący¹⁵ już w tym brzmieniu) art. 479⁷. Stosownie do jego treści, w postępowaniu przed sądem gospodarczym zdolność sądową posiadały także podmioty gospodarcze będące jednostkami organizacyjnymi niemającymi osobowości prawnej, jeżeli spełniały wymagania przewidziane przepisami art. 2 ust. 2 ustawy o działalności gospodarczej. Obecnie pojęcie przedsiębiorcy definiuje ustawa z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej¹⁶. Zgodnie z jej art. 4 przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna oraz jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, której odrębna ustawa przyznaje zdolność prawną, wykonująca we własnym imieniu działalność gospodarczą. Za przedsiębiorców uznaje się także wspólników spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej. Nowe, ustawowe i obowiązujące pojęcie przedsiębiorcy spowodowało, że w jego ramach nie było już miejsca na spółki cywilne, a tym samym podstaw do upodmiotowienia tej formy współpracy.

Pewne podobieństwo do dawnej argumentacji podnoszonej na gruncie prawa cywilnego można zauważyć obecnie w dziedzinie prawa publicznego. Tam spółka cywilna traktowana jest w sposób przedmiotowy, jako rezultat zawarcia umowy, stanowiąc tym samym pewne „urządzenie społeczne” działające na podstawie tej umowy. Substratem tego „urządzenia” są osoby (wspólnicy) realizujące określone, wspólne cele¹⁷. Zatem można zauważyć próby nadania spółce cywilnej zdolności administracyjnoprawnej. Przedstawiciele doktryny dowodzą¹⁸, że brak uznania spółki cywilnej za podmiot prawny na gruncie prawa cywilnego wywołuje niespójność systemu prawnego, bo w prawie publicznym jest wielokrotnie traktowana jako podmiot prawa. Wskazują na możliwość uzyskania wpisu do urzędowego rejestru podmiotów gospodarki narodowej (REGON)¹⁹ i związany z nim numer statystyczny²⁰. Spółka prawa cywilnego uznawana jest za podmiot także na gruncie prawa podatkowego. Tak wynika: z art. 24a ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych²¹, gdzie podmiotem, dla którego pro-

¹⁵ Uchylony przez art. 1 pkt 20 ustawy z dnia 16 listopada 2006 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz innych ustaw (Dz.U. nr 235, poz. 1699), zmieniającej niniejszą ustawę z dniem 20 marca 2007 r.

¹⁶ Tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 2168, z późn. zm.

¹⁷ Zob. uchwałę 7 sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 30 maja 2012 r., II GPS 2/12, „Orzecznictwo Naczelnego Sądu Administracyjnego i Wojewódzkich Sądów Administracyjnych” 2012, nr 4, s. 63.

¹⁸ J. Lic, *Skutki braku podmiotowości spółki cywilnej prowadzącej działalność gospodarczą*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006, nr 1, s. 47–54; *idem*, *Warunki prawne...*, s. 34–40.

¹⁹ Zob. pismo Głównego Urzędu Statystycznego, Departament Standardów, Rejestrów i Informatyki z dnia 11 stycznia 2001 r., SRI – 2-53W/2001: w rejestrze REGON spółka cywilna jako podmiot gospodarki narodowej podlega rejestracji.

²⁰ Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 1068, z późn. zm.).

²¹ Ustawa z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (tekst jedn. Dz.U. z 2016 r., poz. 2032, z późn. zm.).

wadzone są księgi jest spółka cywilna, a podstawą ustalenia dochodów wspólników są zapisy w tych księgach; z przepisów o rachunkowości, gdzie spółki są podmiotami osiągającymi przychody i ponoszącymi koszty, a w efekcie finalnym wykazującymi dochody; z np. art. 7 Ordynacji podatkowej²², gdzie wskazano, że podatnikiem jest osoba fizyczna, osoba prawna lub jednostka organizacyjna niemająca osobowości prawnej, podlegająca na mocy ustaw podatkowych obowiązkowi podatkowemu, a ustawy podatkowe mogą ustanawiać podatnikami inne podmioty; z art. 15 ust. 1 ustawy o podatku od towarów i usług²³, gdzie spółka cywilna jest uznawana za podatnika podatku VAT. W konsekwencji na gruncie art. 3 pkt 3 ustawy o krajowym systemie ewidencji producentów spółka cywilna jako jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej została uznana za podmiot odrębny od jej wspólników.

3. POJĘCIE ORGANIZACJI, JEDNOSTKI ORGANIZACYJNEJ I ZDOLNOŚCI PRAWNEJ

Jak widać, ten dualizm poglądów wymaga nakreślenia przesłanek, na podstawie których następuje klasyfikacja danego tworu jako organizacji czy jako jednostki organizacyjnej. W polskim ustawodawstwie brak jest definicji legalnej terminu „organizacja”. Rozumienie organizacji w języku prawniczym jest niejako rozumieniem jej socjologicznego ujęcia. W ujęciu socjologicznym pojęcie „organizacja” jest formułowane wieloznacznie i różnorodnie²⁴. W jego ramach zwraca się uwagę na pewne typowe wyznaczniki organizacji, np. celowy, uniwersalny i programowy charakter ujawniony przez określenie zadań i przedsięwzięć, które stanowią sens działania organizacji, wewnętrzny układ, ład i porządek organizacyjny, określane mianem struktury organizacyjnej, której elementarnymi składnikami są obowiązki i zadania realizowane przez jej uczestników, związki pomiędzy uczestnikami, hierarchię organizacyjną, zasób władzy posiadanej przez uczestników, relatywne wyodrębnienie organizacji z otoczenia, które stanowi źródło zasobów, możliwości i zagrożeń.

Z kolei „jednostka organizacyjna” jest określeniem języka prawnego. Posługuje się nim ustawodawca m.in. w art. 33 i 33¹ k.c. Istnieje także legalna definicja tego pojęcia. Zgodnie z art. 4 ust. 3 Prawa o adwokaturze²⁵ przez jed-

²² Ustawa z dnia 29 września 1994 r. – Ordynacja podatkowa (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 201, z późn. zm.).

²³ Ustawa z dnia 11 marca 2004 r. o podatku od towarów i usług (tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1221, z późn. zm.).

²⁴ Zob. szerzej I. Hasińska, *Charakter prawny...*, s. 143–147, i wskazana tam literatura.

²⁵ Ustawa z dnia 26 maja 1982 r. – Prawo o adwokaturze (Dz.U. z 2017 r., poz. 2368, z późn. zm.).

nostkę organizacyjną rozumie się organ państwowy lub samorządowy, osobę prawną, organizację społeczną lub polityczną oraz inny podmiot nieposiadający osobowości prawnej. Przedstawiciele doktryny prawa cywilnego wskazują na konieczne cechy konstrukcyjne jednostek organizacyjnych. Wśród nich wymienia się: konwencję, na mocy której skutki pewnych zachowań danej osoby nie są powiązane z tą osobą, lecz z jednostką organizacyjną; oznaczenie i wyodrębnienie jednostki, które wyraża się poprzez ustalenie jej nazwy i siedziby, przy czym nazwa może składać się z nazwisk (firm) jej uczestników, natomiast siedziba pokrywać się z miejscem ich zamieszkania; wiązanie z jednostką organizacyjną pewnych skutków prawnych poprzez np. przypisywanie jej pewnych praw i obowiązków, a owo przypisanie może wyrażać się w sposób „pośredni” – wyłącznie wewnętrzny, a pomimo to na zewnątrz będą to prawa i obowiązki podmiotów współtworzących taką jednostkę; ustalenie struktury organizacyjnej jednostki, które pozwala na wskazanie osób, których działania będą jej przypisywane²⁶. Zatem „jednostka organizacyjna” jako taka jest pewną konstrukcją prawną, której istnienie jest związane z normą prawną²⁷. Dlatego uzasadnienia dla prawnej kwalifikacji „jednostki organizacyjnej” nie należy poszukiwać w ogólnych wywodach na temat realnych twórców społecznych, lecz w konkretnych przepisach prawnych.

Dopuszczalność występowania spółki cywilnej jako podmiotu uprawnionego do płatności wypadałoby rozstrzygać w kategoriach normatywnych. To zdolność prawna decyduje, czy dany twór może być podmiotem określonych uprawnień i obowiązków²⁸.

Warto dalej zaznaczyć, że fakt, iż komuś przysługuje zdolność prawna, nie przesądza jeszcze o tym, że może on prawa i obowiązki nabywać własnym działaniem, ma ona bowiem charakter pasywny. Elementem decydującym jest zdolność czynna, obejmująca personalne kwalifikacje, od których zależy możliwość wywołania przez osobę swoim zachowaniem skutków w sferze prawa cywilnego. W jej treści wyróżniamy zdolność do działań prawnych oraz możliwość zajęcia prawnie relewantnej postawy. Zamyśl ustawodawcy obejmuje jednak tylko konstrukcję zdolności do czynności prawnych, będącej segmentem zdolności do działań prawnych, czyli dotyczy personalnych kwalifikacji, od których zależy możliwość dokonywania, ze skutkiem dla siebie, czynności prawnych. Z przykładu podanego przez doktrynę, z punktu widzenia kota człowiek należy do kota, a więc z kociej perspektywy podmiotem jest kot, a przedmiotem człowiek. Z punktu widzenia człowieka jest odwrotnie, co wykazuje, że kwestią umowną

²⁶ J. Frąckowiak, (w:) M. Safjan (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom I. Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2001, s. 903–907.

²⁷ Zob. Z. Radwański, *Teoria umów*, Warszawa 1997, s. 213.

²⁸ Zob. szerzej L. Moskwa, „*Ułomne osoby prawne*” – czy to koniec zadawnionego sporu, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2002, nr 11, s. 23; J. Jacyszyn, S. Krześ, E. Marszałkowska-Krześ, *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 2001, s. 30.

jest, kogo uznamy za podmiot. Konflikt rozwiązuje prawo przedmiotowe, które wskazuje, kto może być podmiotem²⁹. Zdolność prawna jest więc pojęciem normatywnym, a rozstrzygnięcie zawarte jest w treści art. 1 k.c.³⁰ Z kolei art. 33¹ k.c. nakazuje stosować do jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną, odpowiednio przepisy o osobach prawnych.

Jak widać, status podmiotowy jednostek regulowanych przez art. 33¹ k.c. musi być wyznaczony przez treść obowiązujących norm prawnych. Jednakże w ramach regulacji spółki cywilnej (art. 860–875 k.c.) skutki zachowań współników są powiązane bezpośrednio z nimi, a nie z „jakąś” jednostką, np. solidarna odpowiedzialność za długi, wejście nabytego prawa do wspólnego majątku współników. Spółka cywilna jako forma współpracy gospodarczej nie posiada żadnego odrębnego interesu, który byłby interesem różnym od interesu jej współników. Jego realizacja odbywa się zwyczajowo poprzez kontakty handlowe z osobami trzecimi – kontrahentami. Zgodnie z regulacją to tylko współnicy uczestniczą w wymianie dóbr i usług dla realizacji własnego celu, jednakże również i tożsamego z celem pozostałych współników. Także podmiotami praw i obowiązków związanych z uczestnictwem w stosunku spółki są wyłącznie współnicy i to zarówno między sobą, jak i na zewnątrz³¹. To upoważniony współnik bądź współnicy, a nie „spółka”, jest osobą upoważnioną do odbioru świadczenia. Postanowienia umowy spółki, tak jak postanowienia innych umów, rodzą skutki *inter partes*³². Ponadto odpowiedzialność współników za zobowiązania związane z uczestnictwem w spółce ich majątkami osobistymi ma charakter pierwszorzędny, niesubsydiarny. „Niesubsydiarny” – gdyż brak jest obok współnika podmiotu, z którego majątku możliwe by było zaspokojenie należności. Zatem wierzyciel „spółki” nie musi kierować egzekucji do majątku wspólnego i wykazywać tak jej bezskuteczności, jak i niewypłacalności spółki, ale może dochodzić zaspokojenia i wszcząć egzekucję z dowolnego majątku indywidualnego współnika czy współników. Każdy ze współników zobowiązany jest wobec wierzyciela do spełnienia całego świadczenia, tak jak gdyby był jedynym dłużnikiem.

²⁹ A. Powierza, *Jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną*, „Studia i Materiały. Wydział Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego” 2005, nr 1, s. 36.

³⁰ Zob. szerzej I. Hasińska, *Charakter prawny...*, s. 151–156, i wskazana tam literatura.

³¹ *Ibidem*, s. 323–332.

³² Zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 1997 r., I CKN 42/96, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna” 1997, nr 5, poz. 62.

4. STATUS PRODUCENTA ROLNEGO I TRYB DOCHODZENIA PŁATNOŚCI ROLNICZYCH

Samo pojęcie producenta rolnego – rolnika nie jest jednakowo rozumiane. Według art. 3 pkt 3 ustawy o krajowym systemie ewidencji producentów określenie producenta rolnego oznacza osobę fizyczną, osobę prawną lub jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej, będącą rolnikiem w rozumieniu art. 4 ust. 1 lit. a rozporządzenia nr 1307/2013³³, lub posiadaczem zwierzęcia lub posiadaczem zwierzęcia w rozumieniu przepisów o systemie identyfikacji i rejestracji zwierząt. Zgodnie z wymienionym rozporządzeniem pojęcie „rolnik” oznacza osobę fizyczną lub prawną bądź grupę osób fizycznych lub prawnych, bez względu na status prawny takiej grupy i jej członków w świetle prawa krajowego, której gospodarstwo rolne jest położone na obszarze objętym zakresem terytorialnym Traktatów, określonym w art. 52 Traktatu o Unii Europejskiej w związku z art. 349 i 355 TFUE³⁴, i która prowadzi działalność rolniczą. Pobocznie należy wskazać, że do pojęcia „rolnik” z rozporządzenia nr 1307/2013 odsyła również ustawa o wspieraniu obszarów wiejskich³⁵, wyznaczając status beneficjenta pomocy z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020. Natomiast sam status prawny rolnika od lat wywołuje liczne kontrowersje w doktrynie i jest rozpatrywany na wielu płaszczyznach³⁶.

Już na tle przywołanych przepisów można zauważyć, że przepisy prawa unijnego odróżniają osoby fizyczne lub prawne od grupy osób fizycznych lub prawnych. Prawo krajowe wskazuje na osobę fizyczną, osobę prawną lub jednostkę organizacyjną nieposiadającą osobowości prawnej. O tym, czy grupa osób fizycznych lub prawnych mieści się w pojęciu jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, należałoby rozstrzygnąć w powołaniu się na przepisy statuujące dany byt prawny. Nawiązując do już zaprezentowanych rozważań i konstrukcji spółki cywilnej w Kodeksie cywilnym, wypada w tym miejscu przyjąć, że w przypadku spółki cywilnej można mówić o grupie osób fizycznych lub prawnych związanych umową spółki i prowadzących działalność rolniczą.

³³ Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1307/2013 z dnia 17 grudnia 2013 r. ustanawiające przepisy dotyczące płatności bezpośrednich dla rolników na podstawie systemów wsparcia w ramach wspólnej polityki rolnej oraz uchylające rozporządzenie Rady (WE) nr 637/2008 i rozporządzenie Rady (WE) nr 73/2009, Dz.Urz. UE L 347 z 20.12.2013, s. 608.

³⁴ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej, Dz.U. z 2004 r., nr 90, poz. 864/2, z późn. zm.

³⁵ Ustawa z dnia 20 lutego 2015 r. o wspieraniu rozwoju obszarów wiejskich z udziałem środków Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014–2020, tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 562, z późn. zm.

³⁶ Zob. np. R. Budzinowski, *Status prawny rolnika jako przedsiębiorcy (zagadnienia wybrane)*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2002, z. 3, s. 111–120; P. Blajer, *Koncepcja prawna rolnika indywidualnego w prawie polskim na tle porównawczym*, Kraków 2009.

Natomiast zasady tego współdziałania powinny również określać przepisy konstruujące współpracę w ramach tejże umowy.

Z kolei uprawnionym do uzyskania płatności rolniczych jest podmiot, który uzyskał wpis do ewidencji producentów. Wpis ten informuje z jednej strony o tym, że dany podmiot ma status producenta rolnego, a z drugiej, że ma on uprawnienie do uzyskania płatności. Umieszczenie w systemie jest czynnością z zakresu administracji publicznej. W art. 11 ust. 1 ustawy o krajowym systemie ewidencji producentów ustawodawca wskazuje, że wpisu producenta do ewidencji producentów dokonuje się w drodze decyzji administracyjnej na jego wniosek złożony do kierownika biura powiatowego Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa właściwego miejscowo, na formularzu opracowanym i udostępnionym przez Agencję. W tej decyzji producentowi nadaje się numer identyfikacyjny. Natomiast w art. 12 ust. 4, 5 i 6 ustawy o krajowym systemie ewidencji producentów w zakresie nadania numeru identyfikacyjnego ustawodawca odnosi się do producentów rolnych prowadzących działalność także w ramach spółki cywilnej. I tak, w przypadku małżonków oraz podmiotów będących współposiadaczami gospodarstwa rolnego nadaje się jeden numer identyfikacyjny temu z małżonków lub współposiadaczy, co do którego współmałżonek lub współposiadacz wyrazili pisemną zgodę. Jeden numer identyfikacyjny przyznaje się również producentom rolnym, podmiotom prowadzącym zakłady utylizacyjne lub potencjalnym beneficjentom działającym w formie spółki cywilnej. Numer identyfikacyjny nadaje się spółce. W przypadku małżonków oraz współposiadaczy gospodarstwa rolnego do wniosku o wpis do ewidencji producentów dołącza się pisemną zgodę odpowiednio współmałżonka lub współposiadaczy gospodarstwa rolnego. Z tego punktu widzenia zarówno w art. 3 pkt 3, jak i w art. 12 ust. 4, 5 i 6 ustawy o krajowym systemie ewidencji producentów ustawodawca wskazuje na wspólników spółki cywilnej działających w tej formie, natomiast numer identyfikacyjny powinien być przyznany wyznaczonemu wspólnikowi. Tak nadany numer służy do identyfikacji producentów rolnych, w tym przypadku grupy osób fizycznych bądź prawnych współdziałających w ramach umowy spółki cywilnej.

W aspekcie konstrukcji prawnej spółki cywilnej ponownie należy zaznaczyć, że jest ona stosunkiem prawnym powstającym z umowy³⁷. Konstytywnym elementem umowy jest zobowiązanie się wspólników do określonych działań dla osiągnięcia zakładanego celu. Na treść tego stosunku prawnego składają się wynikające z normy prawnej uprawnienia i obowiązki podmiotów tego stosunku³⁸. Prawo wspólników do łącznego występowania na zewnątrz może zostać delegowane na rzecz jednego z nich. Jeżeli ten ostatni działa w granicach swego

---

³⁷ S. Grzybowski, (w:) W. Czachórski, S. Grzybowski (red.), *System Prawa Cywilnego. Tom III. Część 2. Prawo zobowiązań część szczegółowa*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1976, s. 801.

³⁸ A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne – zarys części ogólnej*, Warszawa 2001, s. 126.

umocowania, nabywa prawa i obowiązki na rzecz wszystkich współników. Umocowanie do działania w sferze reprezentacji oparte jest na przepisach ustawy, czyli współnicy lub uprawniony współnik jest przedstawicielem ustawowym pozostałych³⁹. W regulacji spółki cywilnej umocowanie do działania jest zawarte w art. 865 k.c. (w zakresie prowadzenia spraw spółki) i art. 866 k.c. (w zakresie reprezentacji). W zależności od przyjętego sposobu reprezentacji, poza współnikami bądź współnikiem, w spółce cywilnej nie został wyróżniony żaden organ, który mógłby ją reprezentować.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt prawa publicznego, należy wskazać, że sam wniosek inicjujący postępowanie administracyjne, m.in. o przyznanie płatności, składa nie spółka, lecz współnicy czy współnik uprawniony do reprezentowania współników. Tożsame reguły obowiązują również w kwestii doręczeń w postępowaniu administracyjnym. Zgodnie z zasadą ogólną wynikającą z art. 45 k.p.a.⁴⁰ pisma jednostkom organizacyjnym oraz organizacjom społecznym doręcza się w lokalu ich siedziby do rąk osób uprawnionych do odbioru pism. W doktrynie prawa publicznego uznano, że przepis ten reguluje doręczenie pism osobom prawnym i jednostkom organizacyjnym nieposiadającym osobowości prawnej. Natomiast w odniesieniu do spółek cywilnych przyjęto, że pisma doręcza się tym adresatom w sposób przewidziany w powoływanym przepisie⁴¹. Tak więc również współnik spółki cywilnej jest osobą uprawnioną do odbioru pism skierowanych do spółki, a złożone przez niego pokwitowanie odbioru decyzji wywołuje skutki, jakie są związane z doręczeniem decyzji⁴².

Jak wykazano, w świetle ustawy o krajowym systemie ewidencji producentów producentem może być grupa osób fizycznych lub prawnych prowadzących działalność rolniczą. Kwalifikacji takiej nie należy upraszczać poprzez nadanie jej statusu jednostki organizacyjnej nieposiadającej osobowości prawnej, czy utożsamianie jej z taką jednostką, a dalej przyznawać jej uprawnienia bądź nakładać zobowiązania. Takie nawet „techniczne” upodmiotowienie mogłoby być wykorzystywane do nadawania statusu podmiotowego różnym twórcom prawnym. Można przytoczyć, że za producenta rolnego nie zostały uznane przez orzecznictwo oddziały spółek handlowych z uwagi na ich przedmiotowy charakter, będący nie do pogodzenia z podmiotową konstrukcją producenta rolnego⁴³.

³⁹ A. Koch, (w:) J. Napierała, A. Koch (red.), *Umowy w obrocie gospodarczym*, Kraków 2006, s. 237.

⁴⁰ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jedn. Dz.U. z 2017 r., poz. 1257.

⁴¹ A. Wróbel, (w:) M. Jaśkowska, A. Wróbel (red.), *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2009, s. 313.

⁴² Zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego w Białymstoku z dnia 25 czerwca 1998 r., SA/Bk 1302/97, LEX nr 34158; R. Kłagisz, *Glosa do wyroku NSA z dnia 2 lipca 1998 r., SA/Bk 940/97*, „Przeгляд Podatkowy” 2001, nr 5, s. 46.

⁴³ Zob. wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 18 września 2012 r., II GSK 1074/2011, <http://orzeczenia.nas.gov.pl>.

5. PODSUMOWANIE

Jak widać, spółka cywilna nie jest odrębnym od wspólników podmiotem prawa. Nie ma żadnej zdolności do działań prawnych. Zatem trudno jest twierdzić, że to właśnie spółka ma status producenta rolnego. Takie ustalenie prowadzi z kolei do uznania spółki za jednostkę organizacyjną nieposiadającą zdolności prawnej. Przepisy ustawy o krajowym systemie ewidencji producentów nie wymieniają spółki cywilnej jako producenta rolnego. Wskazują natomiast na grupę osób fizycznych lub prawnych, której może przysługiwać status producenta rolnego – rolnika. Nie ma przeszkód prawnych do prowadzenia przez tę grupę osób działalności rolniczej w ramach wspólnego gospodarstwa rolnego, a wówczas reguły ich współdziałania powinny być wyznaczone przez przepisy konstruujące dany rodzaj współpracy.

Spółka cywilna jest z założenia najprostszą formą prowadzenia współpracy gospodarczej. Wedle zamysłu ustawodawcy, niczym innym jak tylko ramą dla inicjatywy samych przedsiębiorców – wspólników. Skoro nie ma podmiotu, a jest tylko zobowiązanie do współpracy, to trudno takiemu zobowiązaniu nadać status producenta rolnego. Konstrukcja prawna tego stosunku zawiera wyraźne unormowanie w zakresie: jak i dla kogo nabywane są uprawnienia – przez uprawnionych wspólników i na rzecz wspólników. Upodmiotowienie spółki cywilnej jest działaniem wbrew intencji ustawodawcy.

Niewątpliwe nazywanie spółki cywilnej jednostką organizacyjną jest zabiegiem „wygodnym”, upraszczającym wykonanie niektórych przepisów z zakresu prawa publicznego. Nie można się jednak zgodzić z tym, że taki zabieg jest zabiegiem użytecznym. Skoro m.in. na podstawie ustawy o krajowym systemie ewidencji producentów spółka cywilna została uznana za producenta rolnego – rolnika, to takie uznanie stanowi punkt wyjścia dla tworzenia nowej teorii, że poza osobami fizycznymi, osobami prawnymi i jednostkami organizacyjnymi o statusie określonym w ustawie istnieje następna kategoria, np. „jednostek organizacyjnych szczególnego rodzaju” czy „jak gdyby jednostek organizacyjnych”.

Na koniec wypada zaznaczyć, że dla grupy osób fizycznych lub prawnych współdziałających w ramach spółki cywilnej zostały wyznaczone ustawowo reguły tej współpracy (art. 860–875 k.c.). Odpowiedzi na pytanie o status rolnika należy więc poszukiwać we właściwej regulacji. „Grupa” to właśnie wspólnicy spółki cywilnej, którzy w procesie realizacji celu współpracy występują jako pewien „kolektyw”, zespolony tak w określaniu sposobu, jak i w samym dążeniu do osiągnięcia wspólnego celu. Podmiotami praw i obowiązków w stosunkach, w których występuje spółka cywilna, są tylko wspólnicy, a działanie „w imieniu spółki” oznacza faktycznie dokonywanie czynności prawnych we wspólnym imieniu i ze skutkami dla wszystkich wspólników łącznie. Natomiast upoważniony wspólnik podejmuje działania tak w imieniu własnym, jak i w imieniu wszystkich pozostałych wspólników.

BIBLIOGRAFIA

- Blajer P., *Koncepcja prawna rolnika indywidualnego w prawie polskim na tle porównawczym*, Kraków 2009
- Budzinowski R., *Status prawny rolnika jako przedsiębiorcy (zagadnienia wybrane)*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2002, z. 3
- Frąckowiak J., (w:) M. Safjan (red.), *System Prawa Prywatnego. Tom I. Prawo cywilne – część ogólna*, Warszawa 2001
- Frąckowiak J., *Jednostka organizacyjna jako substrat osoby prawnej i ustawowej*, (w:) W. Popiołek, L. Ogiegło, M. Szpunar, *Rozprawy prawnicze. Księga pamiątkowa Profesora Maksymiliana Pazdana*, Kraków 2005
- Frąckowiak J., *Konstrukcja prawna spółki cywilnej*, (w:) *Ars et usus. Księga pamiątkowa ku czci sędziego Stanisława Rudnickiego*, Warszawa 2005
- Frąckowiak J., *Przenoszenie własności i obciążanie nieruchomości w stosunkach pomiędzy spółką cywilną a jej wspólnikiem*, „Rejent” 1999, nr 2
- Frąckowiak J., *Spółka jako podmiot gospodarczy. Podmiot gospodarczy – kilka uwag o konsekwencji wyodrębnienia tej kategorii podmiotów w prawie cywilnym*, Wrocław 1995
- Grzybowski S., (w:) W. Czachórski, S. Grzybowski (red.), *System Prawa Cywilnego. Tom III. Część 2. Prawo zobowiązań część szczegółowa*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1976
- Hasińska I., *Charakter prawny spółki cywilnej na tle historycznym i prawnoporównawczym*, Poznań 2016
- Herbet A., *Spółka cywilna – konstrukcja prawna*, Warszawa 2008
- Jacyszyn J., Krześ S., Marszałkowska-Krześ E., *Kodeks spółek handlowych. Komentarz. Orzecznictwo*, Warszawa 2001
- Kłagisz R., *Glosa do wyroku NSA z dnia 2 lipca 1998 r., SA/Bk 940/97*, „Przegląd Podatkowy” 2001, nr 5
- Koch A., (w:) J. Napierała, A. Koch (red.), *Umowy w obrocie gospodarczym*, Kraków 2006
- Korzan K., *Spółka cywilna w kontekście praktyki notarialnej*, „Rejent” 1999, nr 10
- Lic J., *Skutki braku podmiotowości spółki cywilnej prowadzącej działalność gospodarczą*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006, nr 1
- Lic J., *Warunki prawne uznania podmiotowości spółki cywilnej*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2006, nr 3
- Moskwa L., *„Ułomne osoby prawne” – czy to koniec zadawnionego sporu*, „Przegląd Ustawodawstwa Gospodarczego” 2002, nr 11
- Powierza A., *Jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, której ustawa przyznaje zdolność prawną*, „Studia i Materiały. Wydział Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego” 2005, nr 1
- Radwański Z., *Teoria umów*, Warszawa 1997
- Wiśniewski A. W., *Prawo o spółkach. Podręcznik praktyczny. Tom I. Wiadomości ogólne. Spółki osobowe*, Warszawa 1990
- Wiśniewski A. W., *Uważaj na kodeks (2). Spółka jawna i spółka w organizacji – ulomne osoby prawne? Niejasności ulomności*, „Gazeta Wyborcza” 2001, nr 39

Wolter A., Ignatowicz J., Stefaniuk K., *Prawo cywilne – zarys części ogólnej*, Warszawa 2001

Wróbel A., (w:) M. Jaśkowska, A. Wróbel (red.), *Kodeks postępowania administracyjnego. Komentarz*, Warszawa 2009

STATUS OF A PRIVATE PARTNERSHIP AS THE BENEFICIARY OF SUBSIDIES FOR FARMERS (SELECTED ISSUES)

Summary

The paper discusses the issues relating to classifying a private partnership as a separate entity – an agricultural producer. Such a classification affects the existing arrangements both in civil-law theory and practice. It goes beyond the traditional division of legal entities into natural and legal persons and confers upon a private partnership the features of an individualized and specific organizational unit. It also excludes a partner (or partners) of a private partnership from the group of entities eligible to apply for and to be granted an agricultural subsidy, which consequently results in questing statutory rules of cooperation within a private partnership. The paper aims at assessing the laid down criteria and indicating solutions relating to various opinions on legal nature of a private partnership. Additionally, the article points out the regulations which decide about the active capacity of a given entity.

The Author concludes that a private partnership is nothing other than a form of cooperation among entrepreneurs-partners. If there is no entity but only the obligation to cooperate, it makes it difficult to give such an obligation a status of an agricultural producer. The legal construct of this relationship includes a clear regulation specifying who and how acquires the rights – the entitled partners and for the benefit of partners. Granting legal personality to a private partnership is against the intention of the legislator.

KEYWORDS

private partnership, agricultural producer, farmer, organizational unit, registry of producers, legal capacity

SŁOWA KLUCZOWE

spółka cywilna, producent rolny, rolnik, jednostka organizacyjna, ewidencja producentów, zdolność prawna